

УДК 911.3

Ващук Юрій, ст. 5 курсу природничо-географічного факультету;
науковий керівник – к.географ.н., доцент Осіпчук І. О. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНИХ РЕСУРСІВ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

***Анотація.** У статті досліджено сучасні тенденції щодо зміни структури споживання паливних ресурсів у Рівненській області. Охарактеризовано різноманітні види палива, що використовують на Рівненщині, зміни їх обсягів та частки у структурі споживання, територіальні особливості розподілу та основні напрямки використання паливних ресурсів на території досліджуваного регіону.*

***Ключові слова:** паливні ресурси, паливна промисловість, структура використання паливних ресурсів.*

***Аннотация.** В статье исследованы современные тенденции изменения структуры потребления топливных ресурсов в Ровенской области. Охарактеризовано виды топлива используют в Ровенской области, изменения их объемов и доли в структуре потребления, территориальные особенности распределения и основные направления использования топливных ресурсов на территории исследуемого региона.*

***Ключевые слова:** топливные ресурсы, топливная промышленность, структура использования топливных ресурсов.*

***Annotation.** In the article the current tendencies to change the structure of fuel resources consumption in Rivne region are investigated. The various types of fuel used in the Rivne region, changes in their volumes and share in the structure of consumption, territorial characteristics of distribution and main directions of fuel resources in the studied region are characterized.*

***Keywords:** fuel resources, fuel industry, the structure of fuel resources use.*

На сучасному етапі розвитку економіки України загалом та Рівненщини зокрема роль паливних ресурсів постійно зростає. Особливо гостро це питання постало із підвищенням цін на закордонне паливо. Такі тенденції вимагають зміни структури споживання палива, що використовують для потреб населення, промисловості, сільського господарства та інших галузей економіки регіону.

Дослідженню різних аспектів розвитку та розміщення паливно-енергетичного комплексу присвячені наукові праці багатьох географів, оскільки даний розділ є складовою географії міжгалузевих комплексів. У розрізі регіональних досліджень паливних ресурсів Рівненщини можна виділити праці Л. В. Мельника, О. А. Пашечки та ін.

Мета нашої статті – розглянути структурні зміни використання паливних ресурсів у Рівненській області за їх видами та визначити місце кожного виду паливних ресурсів у господарстві області.

У структурі витрат енергетичних ресурсів Рівненщини на продажі для населення припадає 36 %, а решта – для використання у господарстві області: найбільше припадає на кінцеве споживання, хоча протягом останніх років цей показник суттєво знизився – із 44,3 % у 2009 році до 39 % у 2013 році. Для перетворення у інші види палива та енергії у 2009 році у області було використано 31,4 % усього палива і до 2013 року цей показник знизився до 26 %. Проте суттєво зросла частка паливних ресурсів, що використовуються як сировина чи матеріали – з 22,3 до 34 %.

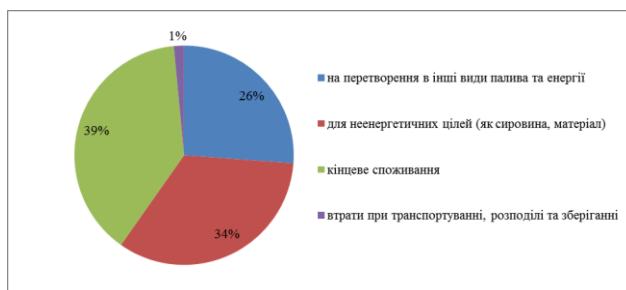

Рис. 1. Споживання паливних ресурсів у 2013 році за напрямками

Найбільшим споживачем паливних ресурсів у області є промисловість, у якій їх споживають понад 83 %.

Всього на Рівненщині у 2013 році було спожито 1208290,2 т умовного палива, що на 15 % більше ніж у 2009 році. Як видно з рис. 2, найвагоміше місце серед паливних ресурсів, що використовують на Рівненщині, належить природному газу, хоча через постійне підвищення цін на цей вид палива, його частка постійно скорочується.

У Рівненській області *природний газ* широко застосовується у всіх сферах господарства, хоча і намагаються скоротити обсяги його споживання. Так, для кінцевого споживання та перетворення у інші види енергії ці обсяги скоротилися майже на третину, натомість суттєво зросло використання природного газу як сировини.

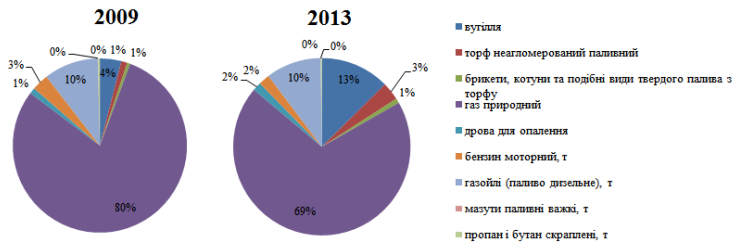

Рис. 2. Споживання окремих видів паливних ресурсів у Рівненській області у перерахунку на умовне паливо

Обсяги природного газу, що продають для населення – майже незмінні і у структурі його розподілу займають близько 35 % (рис. 3).

У структурі обсягу використаного у Рівненській області палива (без відпущеного для населення) у перерахунку на умовне паливо частка природного газу становить 74 %: це 75 % для перетворення у інші види енергії, 99 % із усіх паливних ресурсів, що використовуються як сировина та 6 % – для кінцевого споживання. У господарській діяльності 95 % природного газу припадає на промисловість. Майже 79 % природного газу у області використовує місто Рівне. Хоча територіальний розподіл із 2009 суттєво змінився: у 2009 році 18 % газу використовував Здолбунівський район, а Рівне – 55 %.

На другому місці серед паливних ресурсів, що використовують у Рівненській області знаходиться *вугілля*. Протягом 2013 року його використовували лише у господарській діяльності і не продавали для населення. У структурі загального обсягу використаного у Рівненській області палива у перерахунку на умовне паливо частка вугілля становить 13 %. Цей показник із 2009 року зріс утричі. Вугілля забезпечує 28 % всього кінцевого споживання та 5 % для перетворення у інші види палива та енергії у області. Хоча ще у 2009 році у кінцевому споживанні його частка становила лише 1 %. Із 2009 року сильно змінилась структура використання вугілля. Основна його частка, а саме 82,5 %, припадала на перетворення у інші види палива та енергії, а решта – 17,5 % – на кінцеве споживання. Станом на 2013 рік ситуація стала протилежною: на перетворення у інші види палива припало лише 11 %, тоді як на кінцеве споживання аж 89 %. Така зміна структури передусім відбулась за рахунок суттєвого зростання кількості вугілля, що споживалося у області у 2013 року у порівнянні із 2009 у 3,5 рази при одночасному скороченні витрат вугілля для перетворення у інші види палива майже вдвічі.

У розрізі адміністративно-територіальних одиниць найбільше вугілля у 2009 році споживало місто Рівне – 21 % усього вугілля, Володимирецький район – 13 % та Дубровицький – 11 %.

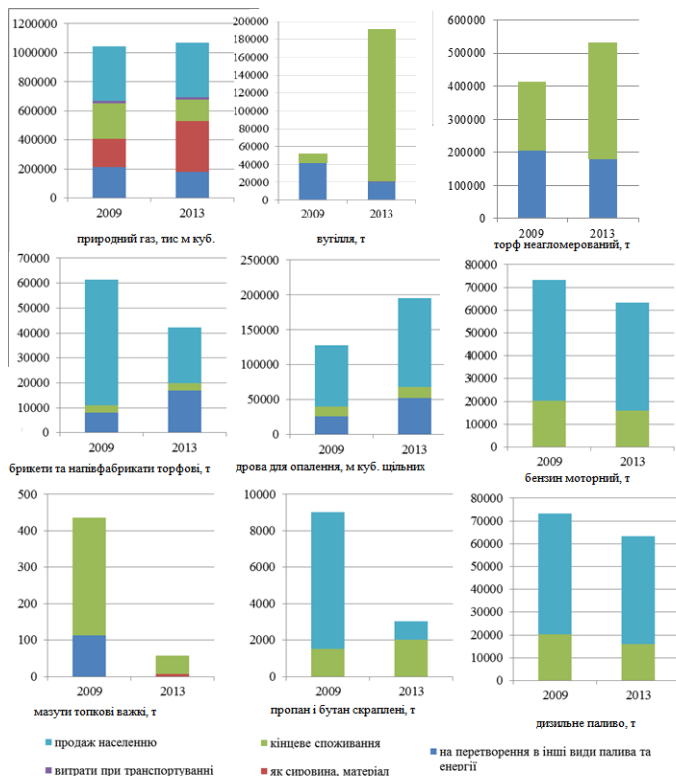

Рис. 3. Динаміка обсягів споживання різних видів паливних ресурсів у Рівненській області за напрямками

До 2013 року ці показники суттєво знизились і не перевищували 1 %, натомість 85 % усього вугілля зараз припадає на Здолбунівський район.

Така різка зміна структури споживання вугілля у області спричинена збільшення обсягів використання вугілля у якості палива для здолбунівського цементного заводу. Так, у 2013 році у промисловості було використано понад 90 % усього вугілля, ще 5 % – підприємствами та організаціями для опалення та 3,3 % – у сільському господарстві.

Загалом по області рівень споживання вугілля значно нижчий, ніж у середньому по Україні – у розрахунку на одну особу цей показник менший у 10 разів, оскільки у області відсутні власні поклади вугілля.

Одним із небагатьох видів власних паливних ресурсів Рівненщини є торф. Майже весь неагломерований торф тут використовується на перетворення у інші види палива та енергії і відчутна динаміка даного

показника за роками відсутня. Проте, досить суттєво зростає кількість спожитого торфу – із 2009 до 2013 року у 3,6 рази.

У структурі загального обсягу використаного у Рівненській області палива у перерахунку на умовне паливо частка неагломерованого торфу становить 3 % (тоді як у 2009 році – лише 1 %) і особливо відчутно його роль зросла у перетворенні на інші види енергії – із 3 % у 2009 до 12 % у 2013 році.

Цікаво, що майже весь неагломерований торф у області споживається лише у Дубенському районі (98 %) та місті Дубному (2 %). І так само, майже весь, він використовується у переробній промисловості. Для населення даний вид палива не продають.

Натомість, понад половини обсягів брикетів та напівбрикетів торфових припадає на споживання населенням, хоча із 2009 року цей обсяг скоротився майже вдвічі.

У господарській діяльності області даний вид палива у Рівненській області на 80 % використовують для перетворення у інші види палива та енергії, а решту – на кінцеве споживання. Обсяги його споживання із 2009 року зросли майже вдвічі.

У структурі загального обсягу використаного у Рівненській області палива у перерахунку на умовне паливо його частка становить лише 1 %, а у перетворенні у інші види палива та енергії – 3 %.

У розрізі адміністративно-територіальних одиниць найбільше торфових брикетів та напівбрикетів споживав Сарненський район (20 %), Дубровицький (17 %) та Володимирецький (14 %).

Понад 63 % усього палива даного виду використовують організації та підприємства для опалення і ще 35 % – у промисловості.

Іншим власним паливним ресурсом області є дрова. У економічній сфері області чверть обсягу дров припадає на кінцеве споживання, а решта – на перетворення у інші види палива чи енергії. Проте на використання у господарстві припадає лише третина, а дві третини – на продаж населенню і цей показник є стабільним.

У структурі обсягу використаного у Рівненській області палива (без відпущеного для населення) у перерахунку на умовне паливо частка дров із 2009 року скоротилася вдвічі – із 2 % до 1 %.

У розрізі адміністративно-територіальних одиниць показники із 2009 року майже не змінилися і чверть використаних у господарстві області дров припадає на Рокитнівський район. Також його частка висока у Дубровицькому (12 %), Сарненському та Володимирецькому (по 11 %) районах.

За видами економічної діяльності понад 37 % дров використовують підприємства та організації, ще стільки ж – промисловість і 23,6% – сільське господарство.

Топкові мазути на Рівненщині використовують лише у господарстві. У структурі обсягу використаного в Рівненській області палива (без відпущеного для населення) у перерахунку на умовне паливо частка мазуту майже не відчутна і становить близько 0,06 %. Майже весь мазут використовують у промисловості для кінцевого споживання (88 %) чи у якості сировини (12 %). Обсяги його споживання стрімко скорочуються – у 2013 році обсяг споживання топкового мазуту становив лише 15 % від показника 2009 року.

Так, у 2009 році 38 % спожитого мазуту припадало на місто Рівне, 26 % – на Дубровицький, 20 % – на Володимирецький, 10 % – на місто Кузнецовськ і 5 % на Рокитнівський район. До 2013 року від його споживання відмовились всі райони окрім Кузнецовська. А почав використовувати Гошанський район (9 %).

Надзвичайно важливе місце для розвитку господарства будь-якого регіону мають доступні паливно-мастильні матеріали, найпопулярнішими серед яких є бензин, дизельне паливо та скраплений газ.

У загальній структурі споживання *бензину* в області на продажі населенню припадає 75 %. У економічній сфері області майже весь бензин використовується для кінцевого споживання із 2009 року обсяги знизились на 10 %. У структурі обсягу використаного в Рівненській області палива (без відпущеного для населення) у перерахунку на умовне паливо частка бензину становить 3 %. Із 2009 року цей показник зріс на 1 %. У кінцевому споживанні палива у області він займає 5 %. Понад 40 % усього спожитого бензину припадає на місто Рівне, ще по 10 % припадає на Рівненський та Сарненський райони. За видами економічної діяльності майже по 30 % припадає на сільське господарство та на використання підприємствами та організаціями іще 27 % – на промисловість.

Половина усього спожитого в області *дизельного палива* припадає на продажі населенню. У економічній сфері області майже все ДП використовується для кінцевого споживання. Із 2009 року обсяги його споживання зросли на 20 %.

У структурі обсягу використаного в Рівненській області палива (без відпущеного для населення) у перерахунку на умовне паливо частка ДП становить 10 % і з 2009 року цей показник майже не змінився. У кінцевому споживанні палива у області він займає 20 %. У розрізі адміністративно-територіальних одиниць 34 % спожитого ДП припадає на місто Рівне, 14 % – на Здолбунівський район, 9 % – на Млинівський і 8 % – на Сарненський.

За видами економічної діяльності: 34 % споживає транспорт та зв'язок, 29 % – на сільське господарство, 23 % – на промисловість.

Обсяги споживання *пропану і бутану скрапленого* у області різко скоротились – аж на дві третини. Більшу його частину споживають у господарстві – 66 %, хоча ще у 2009 році 87 % відпускали населенню

(обсяги продажу для населення у 2013 році становили 13 % від показника 2009 року), а у господарстві для кінцевого споживання – навпаки – зросли на 32 %. У структурі обсягу використаного у Рівненській області палива (без відпущеного для населення) у перерахунку на умовне паливо частка пропану та бутану скрапленого дуже незначна і становить 0,3 %.

Майже 40 % використаного скрапленого газу припадає на Рівне і ще 20 % – на Рівненський район. У багатьох районах його взагалі не використовують. Найбільше його використовують у промисловості – 60 %, у діяльності підприємств і організацій – 21 % та у сільському господарстві – 17 %.

Отже, у використанні паливних ресурсів в Рівненській області спостерігаються тенденції до збільшення кількості його споживання, проте це розширення здійснюється в основному за рахунок власних (чи хоча б вітчизняних) ресурсів – вугілля, торф, дрова. Це є дуже важливим, адже у перерахунку на умовне паливо понад 80 % паливних ресурсів, що споживаються у області, є імпортними (природний газ, дизельне паливо, бензин та інші), що спричиняє негативний вплив на економічну безпеку регіону.

1. Статистичний збірник «Паливно-енергетичні ресурси Рівненщини у 2013 році» – Головне управління статистики у Рівненській області, 2014. – 36 с. **2.** Статистичний збірник «Паливно-енергетичні ресурси Рівненщини у 2009 році» – Головне управління статистики у Рівненській області, 2010. – 36 с. **3.** Мельник Л. В. Порівняльний аналіз забезпеченості енергетичними ресурсами регіону / Л. В. Мельник, О. А. Пашечко // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2013. – Вип. 19, № 4. – С. 263–272.